

čica, da ga naj čaka. Sam preplava vodo in pride brez orožja do turških straž. Prosi jih, naj ga peljejo k Muratu. Mislili so Turki, da junak hoče izdati svoje, zato ga peljejo k sultanu. Globoko se prikloni Miloš pred Muratom, kakor bi se mu hotel udati, ali kakor blisk potegne nož izpod obleke in ga zasadi Muratu v prsi, da se zvrne mrtev na tla. Hitro beži junak nazaj proti Sitnici. Skoraj bi bil utekel, ali izpodtakne se na potu in pade na tla. Turki prideró za njim in ga proderó s sulicami, da izdahne junaško svojo dušo. Tako se je žrtvoval za svoj dom in za vero krščansko. Ali turški vojvode so zatajili smrt Muratovo. Hitro vodijo vojske proti kristjanom. Uname se strašen boj. Srbi so sekali Turke po ves dan; večkrat so jih vže zapodili. Ali ko se raznese mej njimi žalostna vest, da je poginil car Lazar in vidijo, da je zbežal Vuk Branković s svojimi konjiki k Turkom, spusté se v beg. Takó je padlo srbsko carstvo na Vidov dan 1389. l. po izdajstvu nezvestega Vuka Brankovića. Milošu pa pojó še danes slavo in čast slepci in jo bodo peli na veke.

S i r o t a.

Sirotam olajšuj gorje.
S. Gregorčič.

Slabo je brlela luč v sobici predmestja in le motno razsvetljevala prostor, ki je bil poln britkosti. Na postelji, nad katero je visela slika Matere Božje, ležala je blede, prepala žena. Počasi in težavno je sôpla. Vse je bilo tiho; le sem in tja se je slišal vzdih deklice, ki je pred posteljo klečé močila s solzami rjuho. Bolnica videč svoje dete pred seboj, obrne se k deklici in se pripravi, da bi še jedenkrat govorila z njo, predno se loči z zemlje. Videlo se je, da je zeló slaba in da res ne bode več dolgo mej živimi. „Ljuba Zorislava!“ začne govoriti, „ne jokaj, saj ti nič ne koristi. Ako me ljubi Bog vzame, usmilili se te bodo dobri ljudje in bodo zate skrbeli. Premoženja ti ne morem zapustiti, ker nič nimamo razven pohištva, ki je pa vže vse staro in slabo. Sorodnikov tudi nimaš; vsi so vže pomrli. Samó jeden morda še živi, pa sam Bog vé, kje je. Moj brat namreč je šel v tujino. Izučil se je bil za trgovca in potem je odšel po svetu. Prva leta je večkrat domóv pisal. Pozneje so pa izostala pisma, in nič nisem več čula o njem. Ne vem, ali je še živ, ali je vže umrl.“ Ko je te besede izpregovorila, vstopi stara postrežnica Meta. Videč, da luč slabo gori, popravi jo. Potem sede k postelji in vpraša bolnico, če kaj želi. Preslaba od govorjenja ne odgovori ničesar, le z glavo odkima v znamenje, da nima nobene potrebe. „Spat pojdi, Zorislava!“ zašepče stara Meta deklici na uho, „saj vidim, da si zaspana. Mati bodo tudi zaspali.“ Voljno se udá deklica temu nasvetu in se poda k počitku. Še prej pa mater poljubi, ki jej naredé križ na čelo. Kmalu potem je zaspala. V sanjah je videla mater na mrtvaškem odru. Bili so belo oblečeni, in na obeh straneh odra so stali angelji prepevaje krasne pesni. Nič ni bilo tóge, nič žalosti videti. Tudi Zorislavi ni bilo hudo; zdelo se jej je, kakor bi bila kaka slovesnost napravljena materi na čast. In ko je bilo treba mater odnesti, niso je zaprli v krsto, nego angelj je pristopil, postavil jej venec na glavo in vsi skupaj so splavali k nebu. Mati pa so Zorislavo prijazno gledali in jej

pošiljali pozdrave. „Z Bogom Zorislava!“ bile so njihove zadnje besede. V tem trenutku pa prebudi Meta Zorislavo in prav ona je bila, ki je njeno ime ravnokar izgovorila, da je je slišala v spanji. „Zorislava, uboga sirota, glej matere ni več mej živimi. Umrli so!“ Kako nasprotje mej sanjami in resnico! Kdo bi mogel popisati občutke, ki so navdajali srce uboge hčerke? Glasen jok se je razlegal po sobi, ko se je Zorislava zavedla. „Mati, ljuba moja mati!“ klicala je v obupu obledela deklica, ali brez uspeha. Mati se niso več ganili. Duša se je preselila v lepa nebesa. Meta jo je tolažila in jej pravila, da se materi dobro godi. Da je duša srečna pri Bogu in da je bolje, če moli za drago mater, nego da bi jokala. Kmalu so prišli tudi znanci in sosede in so položili mater na mrtvaški oder.

Pokopali so ljubo mater Zorislavino. Izvestno je bila izguba matere za Zorislavo velika nesreča. Nihče ni bil, ki bi sedaj za njo skrbel, oblačil jo, dajal jej hrane in jo tolažil v bridkih urah. Ali Bog, ki živi ptice pod nebom, tudi Zorislave ni pozabil. Zorislava kleči pred grobom svoje matere in moli. Poleg nje pa je v molitev vtopljena Meta. Vzdihi uboge sirote se čujejo okrog. Črno oblečena gospa, držeč venec v rokah, z dvema dečkoma se jima približa ter gre dalje s pomilovanjem se ozrši na klečečo deklico. Ko položi venec na grob in pomoli očenaš, vrne se po istem potu. Dečka jo opozorita na jokajočo deklico in mlajši pravi: „Mama, glejte, óna deklica, ki tam moli in plaka je taka kakor naša umrla Jelica.“ „Res je, Milče,“ reče gospa, „pojdemo in vprašajmo jo, kaj se jej je zgodilo. Morda je sirota, ki nima pod milim nebom človeka, da bi jej pomagal. Lahko jej kaj dobrega storimo.“ Podajo se vsi trije k novemu grobu in vprašajo deklico, zakaj joka. Zorislava pa le vzdihuje in ne more odgovoriti. Mesto nje pripoveduje Meta vso dogodbo. Precej časa se še pogovarjajo pri grobu, dokler gospa ne reče: „Dobro! jutri pridem k vama in se tam še kaj pogovorimo.“ Na to otidejo. Tudi Meta in Zorislava se podate domov.

Drugo jutro pride gospa s štirimi otroki k Zorislavi. Pové jej, da jo vzame za svojo, ako hoče. Kdo ne bi vzprejel v tako žalostnih razmerah te dobrotljive ponudbe! Kako je hvaležnosti utripalo srce mladej deklici, ko je čula to ponudbo! S solznimi očmi poljubi gospéj roko v znamenje, da je zadovoljna. „Sedaj pa, ljubi moji, vzemite v svojo sredo Zorislavo! Ona je od danes vaša sestra. Stanko, Milče, Mirka, Dragica podajte jej roke.“ In vzeli so jo v sredo in jej začeli prav po otroško praviti, kako jim je doma prijetno; kake igrače jim je sv. Miklavž prinesel; da Stanko v šolo hodi; da je Mirka dobila za god veliko punico in še druge take stvari, ki delajo veselje nedolžnim otrokom. Kmalu potem so otišli vsi z Zorislavo. Meta je dobila nalogo, da vse drugo primerno uredi.

Pri tej prijazen in dobri družini je odslej živel Zorislava. Dobro se jej je godilo. Ker je videla poleg sebe vedno le vesele obraze, pozabila je časoma na žalost. Lice se jej je zopet porudečilo in prejšnja veselost se je vrnila. Rastla je polagoma v tej obitelji in se po pridnosti in zvestobi od vseh odlikovala. Še celó njeni sedanji brateci in sestre so jej priznali, da je óna najpridnejša in da samó ona najraje sluša.

Gospa, ki je Zorislavi toliko dobrot storila, bila je vdova nekega graščaka. Ko je njen soprug umrl, prodala je posestvo in denar naložila. Potlej so se

vsi preselili v mesto in živeli od obrestij. Jelica je bila najstarejša hči. Nekega dne pa je začela glavo povešati in tiha postajati, da-si je bila drugače vedno vesela in živa. Kakor cvetica je venela in kmalu morala v posteljo. Umrla je v veliko žalost matere, bratcev in sestrâ. Mesto Jelice je bila sedaj Zorislava. Lahko se je shajalo, ker ni bilo treba mnogo trošiti. Ko so pa začeli vsi v šolo hoditi in večji postajati, množili so se tudi troški. Vzlasti ko je Stanko po dovršenih latinskih šolah šel na Dunaj, bila je v hiši velika béda in stiska. Vedno so dohajala pisma z Dunaja, da je treba denarjev. Stanovanje, hrana, knjige, vse je bilo tam silno drago in zato je Stanku denarja vedno primanjkovalo. Mati so mu sevêda morali pošiljati denarjev, da ní stradal, zato pa so morali doma slabije in zeló skromno živeti. Milče, ki je bil leto mlajši od Stanka, vstopil je v bogoslovje. Zorislava, Mirka in Dragica so pa dorastle in pomagale materi pri hišnih opravilih.

Večer se je bil storil, in prijeten vzpomladanski zrak je izvalil iz sobe tri sestrice, da so šle na vrt delat in se to in óno razgovarjat. Kar pokličejo mati Zorislavo v hišo. Zorislava takój stopi v sobo in zagleda na stolu sedečega gospoda. Ta se hitro dvigne in jej gre naproti. „Ljuba Zorislava!“ vzklikne „takšna si, kakeršna so bili tvoja rajnka mati, ko sem šel na tuje.“ Osupela deklica zarúdi in ne vé kaj to pomeni, a kmalu se spomni ónega žalostnega večera, ko so jej mati pripovedovali, da imajo brata na tujem. Spozna torej, da je ta gospod njen ujec. Veliko je bilo veselje, ko prideta tudi Mirka in Dragica v sobo in začne ujec pripovedovati, kako je potoval po raznih deželah. Pripovedoval je, da se je nekoč ravno vrnil s popotovanja na Dunaj, ko je od nekega znanca zvedel, da je Zorislavina mati umrla. „Mislim sem,“ tako nadaljuje „da je to popolnoma resnično. Mnogo let pozneje sem še-le zvedel, da se je dotični znanec zmotil, in da je le sestričina umrla, ki je pa slučajno imela isto imé. Zato tudi nisem več domov pisal. Pozneje sem v domačem kraju pozvedoval po sestri, pa nihče ni vedel, kje je. Nekateri so pravili, da se je omožila in z možem otišla v oddaljeno mesto. Drugega nisem mogel zvedeti in mislim sem, da je tudi ona umrla. Zadnjič pa pridem na Dunaji z gospodom Stankom skupaj, in ta mi mej drugim tudi to pové, da si ti Zorislava sedaj tukaj. Na Dunaji sem si napravil precej premoženja. Starost pa je bolezen in človeku se več ne ljubi tako truditi se kakor v mladosti. Prodal sem vse, kar sem imel posestva in semkaj prišedši, mislim, v tem mestu preživeti mirno svoje poslednje dni.

Odslej ni bilo v tej hiši nobene stiske več. Zorislavin ujec je skrbel za Stanka na Dunaji. Ko je vse izpite napravil, dobil je dobro službo. Tudi Milče je vže postal duhovnik. — Nekega dne pa je stala Zorislava s Stankom pred oltarjem. Milče je pristopil v mašniškem oblačilu ter ju za vse življenje združil. Zorislava je dobila od ujea veliko doto. Z veseljem se je spominjala tistih dnij, ki jih je preživela v prijaznej obitelji. Pogosto sta s Stankom obiskovala mater, ki je bila vselej vesela ob njinem prihodu.

Branimír.

